

Nye utfordringer for barnesakkyndige

Terje Galtung
psykolog

Fra 1. april 2004 trer det i verk nye paragrafer i barneloven. Disse gjelder spesielt domstolenes håndtering av barnefordelingssaker.

I de fleste tilfeller finner foreldrene selv fram til en løsning når de skiller lag. Meklingsordningen bidrar også til at mange finner en utenomrettslig løsning. Men noen foreldre overlater avgjørelsen til domstolene. Også her skal både dommere og sakkyndige være åpne for muligheten av å nå fram til forlik. Men når partene lar hovedforhandlingen gå sin gang, overlater de kontrollen over å finne en riktig og god løsning for sine barn til dommeren. Domstolene søker å avgjøre slike saker snarest mulig. Det er uheldig for barn at framtiden er usikker og preget av uavklart strid mellom foreldrene. Domstolene har i stor grad benyttet seg av psykologer som sakkyndige for å utrede forholdene rundt barnet.

I de senere år har vi fått god faglitteratur, veiledende retningslinjer og egne kurs for sakkyndige. Resultatet er sannsynligvis at den faglige kvaliteten er blitt langt bedre. Likevel har kritikken rundt domstolenes håndtering av disse sakene og de sakkyndiges rolle spesielt, stadig blusset opp. Den sakkyndiges antatte synsinger og forutinntatte holdninger er blitt sterkt kritisert. Vedkommende oppleves ikke som en nøytral premissleverandør, men som en medspiller eller motspiller.

En rettsavgjørelse medfører vanligvis at den ene parten opplever å vinne, mens den andre opplever resultatet som et stort nederlag, ofte uforståelig og helt urettferdig. Hver av partene har gått inn i rettsstriden med en oppfatning om å kjempe en god og riktig sak for sitt barn. Det er helt forståelig at en da reagerer med kraftig protest når en ikke når fram. Enkelte rettsavgjørelser blir derfor anket videre, tiden går, konfliktene fortsetter og blir stadig mer fastlåste og uforsonlige.

Noen blir opprørt, såret og føler seg dypt krenket av hvordan den sakkyndige har avkledd, utlevert og vurdert dem på måter som spiker i forhold til selvoppfatningen. Det er ikke vanskelig å forstå at enkelte klager den sakkyndige inn for NPFs fagetiske råd.

Foreldre som skiller lag har ofte hatt et konfliktfylt forhold i lengre tid før de flytter fra hverandre. Uenigheten om barn kan forsterke og forlenge konfliktene, og svekke overskuddet til god omsorg for barnet. I kampens hete blir det vanskelig for mange foreldre å se at barnet fortsatt har gode følelser for og har behov for kontakt med ekspartneren. De fleste barn er sterkt i mot at foreldre skal skille lag. Mange av dem forsøker forgjeves å bistå sine foreldre, og kan lett la seg trekke inn i stridighetene. Vedvarende påkjenninger setter barn i fare for skjevutvikling. Blant slike påkjenninger anses foreldres disharmoni og konflikter å være blant de alvorligste og hyppigste. Måneder og av og til år med stridigheter og fravær av å bli forstått på sine egne premisser, kan sette varige spor i barnets personlighet.

Barnelovens nye § 61 om forberedende arbeid ved domstolene gir nå adgang til i større grad å fastholde og forlenge foreldrenes råderett over sin egen uenighet og mulighet til å finne en løsning. Hensikten med de nye reglene er å få partene til å konsentrere seg om framtidsløsninger. Domstolen skal mer gjøres til et samarbeidsforum enn til en kamparena.

De sakkyndige er tillagt viktige funksjoner i denne sammenheng, noe som innebærer nye roller og oppgaver for psykologer. Oppgaven er å bistå partene til å finne fram til sine løsninger, stimulere til endring i oppmerksomhet henimot å se fordelene i å kunne utforme løsningen selv, mer enn å «få

rett». Rammen med å møtes i rettssalen med dommer til stede vil kunne fremheve partenes ansvar for et resultat de begge må leve med, og som de mener er forsvarlig for barnet.

Det er nødvendig at begge parter opplever at den sakkyndige både er upartisk og forståelsesfull. For mange vil det være viktig å se den sakkyndiges medfølelse med den smerten de opplever.

Mange sakkyndige har savnet muligheten til å la partene prøve ut et forslag til avtale en periode før en mer permanent ordning blir fastsatt. Nå innføres dette tiltaket, eventuelt under veiledning av den sakkyndige. En slik utprøving gir partene anledning til å demonstrere både sin evne til omsorg og samarbeid.

Fra Katrin Kochs undersøkelse (NOVA Rapport, 13/00) vet vi at rettslige forlik i barnefordelingssaker ofte blir gjenopptatt. Men de forlik hennes undersøkelse omhandler er fremkommet på annen måte enn i den type prosess som lovendringene legger opp til, og kan derfor ikke direkte sammenlignes.

Det skal fortsatt være mulighet for å bruke sakkyndige til å utrede saken slik som hittil. Men slike utredninger kan framover bli mer som ledd i den sakkyndiges bistand til familien.

Tilsvarende ordning er gjennomført med gode resultater i land som New Zealand og flere stater i USA. I Norge har en i over seks år hatt gode erfaringer med et slikt prosjekt ved Indre Follo tingrett. Erfaringene som Knut Rønbeck beskriver i sin artikkel i dette nummeret av Tidsskriftet tyder på at fremgangsmåten ofte medvirker til at konfliktene dempes og samarbeidet øker.